

100% Ja: de ware uitdaging in oudercontacten

Als pedagogisch medewerker werk je de hele dag met kinderen. Natuurlijk weet je dat je ook altijd te maken hebt met de ouders van die kinderen, maar veel langer dan een paar minuten per dag spreek je ze meestal niet. Toch is het voor de kwaliteit van kinderopvang van groot belang dat je ouders niet als 'bijzaak' ziet of behandelt. WENDY DOELEMAN

Hóe ouders hun kind ook opvoeden of wat hun levensstijl ook is, in de basis zijn zij een krachtbron voor hun kind. Dit zijn zij van nature, omdat zij hun kind op de wereld hebben gezet en een bloedband hebben. Maar let op: een kind in de kinderopvang kan deze natuurlijke kracht alleen ervaren als de beroepskrachten zijn ouders werkelijk zien en erkennen als de belangrijkste personen in zijn leven. Dat is meestal geen probleem bij ouders die het in jouw ogen goed doen. Maar lukt het je ook om honderd procent ja te zeggen tegen ouders die het naar jouw mening niet goed doen?

Er zijn veel manieren om te kijken naar een kind, zijn ouders en het gezin dat zij met elkaar vormen. In dit artikel lees je over de visie van het 'systemisch werk'. We keken een ochtend mee

tijdens een gastles die Arjanne Brede-meijer en Lidwien Mol onlangs gaven aan een klas PW3-leerlingen bij een opleiding voor volwassenenonderwijs.

Wat is een systeem?

Arjanne en Lidwien beginnen de gastles met een korte uitleg over het systemisch werk door uit te leggen wat een systeem is: een geheel van elementen die onderling met elkaar verbonden zijn en elkaar beïnvloeden. Je eigen lichaam is een goed voorbeeld van een systeem. Als er iets niet goed functioneert in een systeem, dan heeft dat invloed op alle elementen. Zo is dat ook in je lichaam. Als daar een bepaald onderdeel niet goed werkt, zoals je nieren, dan heeft dat invloed op allerlei andere delen van je lichaam: je urine, je bloed, je huid... Soms is die invloed heel duidelijk, soms bijna onmerkbaar.

Andere voorbeelden van een systeem zijn een school, een kindercentrum en een familie of gezin.

Trouw aan ouders

Het familiesysteem is waarschijnlijk het systeem met de grootste invloed op ons gedrag, overigens meestal zonder dat we dat door hebben. Ook de kinderen in jouw groep zijn onderdeel van een familiesysteem. Kenmerkend voor jonge kinderen is, dat zij van nature altijd trouw aan hun ouders blijven, ongeacht wat die ook doen. Als beroepskrachten deze trouw van het kind aan zijn ouders niet accepteren, bijvoorbeeld doordat zij de leefstijl of aanpak van ouders thuis veroordelen (hardop of in gedachten), dan zal het kind het voelen alsof je hém veroordeelt. Hij krijgt (onbewust) het gevoel dat hij zijn thuis moet verdedigen en

dat kost energie. Kinderen zullen op een kindercentrum het beste functioneren als ze voelen dat hun ouderlijk systeem, hun familie, er helemaal mag zijn.

Uit balans

Je zou kunnen zeggen dat ieder systeem een vorm heeft waarin alles in evenwicht is. Maar ja, in bijna alle systemen raakt wel eens een onderdeel van slag. En typerend voor een systeem is, dat dat ene 'foutje' vervolgens invloed heeft op alle andere onderdelen. We weten allemaal dat er in families regelmatig dingen 'niet lekker zitten'. Bij het systemisch werk is men van mening dat 'een familiesysteem uit evenwicht' de oorzaak kan zijn van bepaald gedrag van een kind. Ook familiegebeurtenissen uit het verre verleden (opa, oma..) kunnen vandaag de dag nog van invloed zijn. Door het doen van een 'opstelling' (zie kader) kun je inzicht krijgen in de onbalans in een systeem. »

Een voorbeeld uit de praktijk

Pedagogisch medewerker Sarah en haar collega's hebben grote moeite met Koen van zeven jaar. Koen verstoort constant het spel van de andere kinderen en kan met niemand samen spelen. Zijn aanwezigheid legt een grote druk op de groep.

Koen komt vijf dagen per week naar de bso en heeft daarnaast nog drie sporten waar hij op zit. Sarah en haar collega's denken regelmatig: Als die ouders toch eens wat meer tijd met hun kind zouden doorbrengen en minder druk op hem zouden leggen...

Maar een goed gesprek voeren met de ouders over het gedrag van Koen lukt tot nu toe niet. Sarah wil graag weten wat er aan de hand is met Koen en wat zij in deze situatie kan doen. Deze vraag wordt met hulp van begeleidsters Arjanne en Lidwien in een opstelling neergezet. Sarah geeft zichzelf, Koen en 'de rest van

de groep' middels een plaatsvervanger een plek in de ruimte. Later worden hier ook de vader en moeder van Koen aan toegevoegd. Als begeleidster Arjanne vraagt wat de plaatsvervangers ervaren, wordt al snel duidelijk dat iedereen zich heel onprettig voelt. Zeker op het moment dat de vader in de opstelling komt, voelen alle plaatsvervangers zich extreem onrustig. Verschillende plaatsvervangers verplaatsen zich zodanig in de ruimte dat ze rustiger worden. Maar de plaatsvervanger van 'de rest van de groep' staat nog steeds met de rug naar Koen toe. Dit lijkt symbool te staan voor het feit dat de groep zich echt heeft afgekeerd van Koen. Arjanne vraagt aan 'de rest van de groep' om zich om te draaien naar 'Koen'. Als dit inderdaad gebeurt en er oogcontact wordt gemaakt, barst de plaatsvervanger van Koen van het ene op het andere

moment in tranen uit en is hevig geëmotioneerd. Als dit rustiger geworden is, wordt de opstelling beëindigd. Een aantal weken na de opstelling laat Sarah weten hoe het gaat: 'We zijn Koen consequent positief gaan benaderen en met een andere, mildere blik naar de ouders gaan kijken. Echt vanuit het idee dat we dit gezin helemaal proberen te accepteren zoals het is. De eerste week na de opstelling ging het extreem slecht met Koen. Maar daarna is het bergopwaarts gegaan en nu gaat het ongelooflijk goed. Zijn moeder vertelde laatst bijna ontroerd hoe goed het thuis met hem gaat. En zelfs met de vader hebben we een prettig contact gekregen. Het is echt zo ontzettend fijn dat we Koen dit kunnen bieden.'

In verband met de privacy zijn de namen van Sarah en Koen veranderd.

Wat is een 'opstelling'?

Bij het systemisch werk gebruik je een 'opstelling' om inzicht te krijgen in een vraag. Een begeleider ondersteunt iemand die een bepaalde vraag heeft (bijvoorbeeld over een lastig kind in de groep), door het systeem waar hij of zij deel van uit maakt zichtbaar in de ruimte neer te zetten. Dit kan bijvoorbeeld door aanwezige mensen te vragen of zij plaatsvervanger voor een van de betrokken personen (kind, ouder, pedagogisch medewerker) willen zijn. Deze plaatsvervangers krijgen vervolgens intuïtief informatie over degene die ze vervangen. Zo krijgt de inbrenger van de vraag inzicht in wat er in zijn of haar systeem speelt. Jarenlange ervaring met het systemisch werk heeft intussen uitgewezen dat het werkt. Keer op keer staan inbrengers verbaasd: dat wat de plaatsvervangers zeggen of doen, klopt meestal precies met de werkelijkheid! En nadien verandert er vaak in de echte situatie iets in positieve zin.

Wat kan ik ermee?

Tijdens de gastles begeleiden Arjanne en Lidwien een opstelling (zie kader) aan de hand van een concrete vraag van een student. Deze vraag gaat over het onhandelbare gedrag van een kind in de groep, waarbij het contact met de vader ook zeer moeilijk verloopt. De houding van de pedagogisch medewerker richting het kind en zijn ouders is hierbij van het grootste belang. Arjanne legt uit: 'Als jij als pedagogisch medewerker de ouders en het familiesysteem van het kind niet helemaal erkent of zelfs veroordeelt, dan versterk je het probleemgedrag van het kind. Het gaat erom: ben je bereid om honderd procent ja te zeggen tegen een kind en álles in zijn systeem? Dus juist ook tegen de ouders, met wie het contact mogelijk heel moeizaam verloopt? Soms helpt het om te denken: Mogelijk zitten de ouders met zo veel problemen dat ze op dit moment niet meer kunnen dan dit. Het is belangrijk dat jij je als pedagogisch medewerker niet opstelt als vervanger van de ouders, maar als aanvuller. Als je jezelf opstelt als een vervanger die het beter kan en weet,

dan breng je het kind (onbewust) in verwarring en het familiesysteem nog verder in onbalans.'

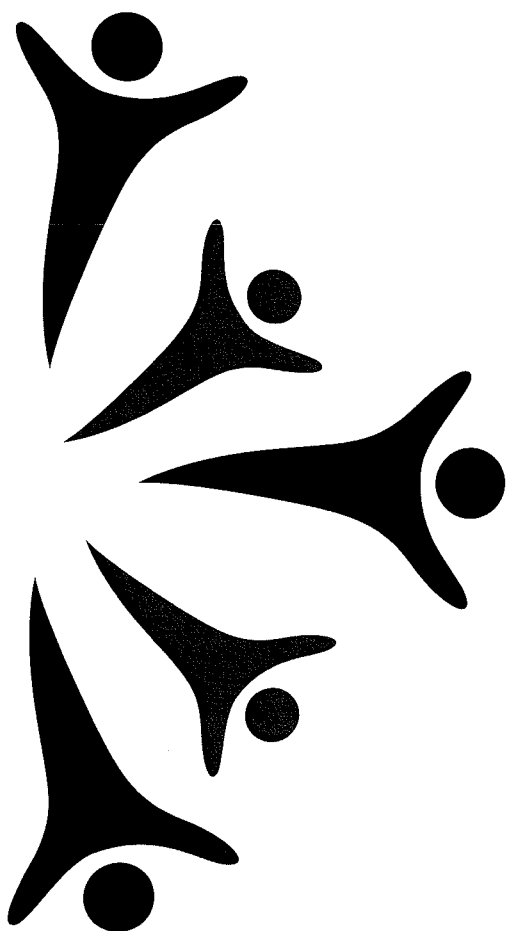
Acceptatie

Natuurlijk wil je graag dat iedere familie in balans is. Je wilt immers het liefst alleen maar gelukkige kinderen in je groep! Toch zul je moeten accepteren dat dit vaak niet het geval is. Jouw aandeel zit hem gek genoeg juist in het accepteren van een systeem dat in jouw ogen niet ideaal is. Als je dat doet, is de kans het grootst dat de ouders open gaan staan voor verandering. Tot die tijd kun je vaak niet meer doen dan liefdevol aanwezig zijn. En proberen om, ondanks alles, in verbinding te blijven met de ouders en er samen met de ouders voor het kind te zijn. Het systemisch werk stelt dus, dat ieder kind onderdeel is van een familiesysteem en dat pedagogisch medewerkers de ouders dienen te erkennen als de allerbelangrijkste personen in zijn leven. Dit betekent voor jou dat je in je werk een kind niet steunt door de ouders te veroordelen. Je doet dat wel door letterlijk en figuurlijk naast iedere ouder te gaan staan, hem of haar helemaal te accepteren en van daaruit steeds weer het contact aan te gaan. Als dit je lukt bij alle ouders, juist ook degenen met wie je eigenlijk moeite hebt, dan ben je van onschatbare waarde voor de kinderen! «

Over de auteur:

Wendy Doeleman is trainer, docent en schrijver binnen en buiten de kinderopvang en heeft intussen diverse publicaties op haar naam staan.

Meer informatie: www.danatrainingen.nl.

Meer informatie over opstellingen in de kinderopvang

Arjanne Bredemeijer, Bureau de Wissel, e-mail bureaudewissel@hotmail.com, of telefoon 06-20419125; www.bureaudewissel.nl. Lidwien Mol, e-mail lidwienmol@xs4all.nl, of telefoon 06-43430710; www.molcoaching.nl.

